

2025 йил – АТРОФ-МУҲИТНИ АСРАШ ВА “ЯШИЛ” ИҚТИСОДИЁТ ЙИЛИ

2020 йил 25 январдан чиқа бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

Миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари

ЎЗБЕКИСТОН

№ 8 (1334), 2025 йил 12 январь, якшанба

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

ЭЛЕКТРОТЕХНИКА СANOАТИ: ИННОВАЦИЯЛАРНИ ЎРГАНИБ, БОЗОРБОП МАҲСУЛОТЛАР ЯРАТИШГА ЭЪТИБОР ҚАРАТИЛАДИ

Президент Шавкат Мирзиёев 11 январь куни электротехника соҳасидаги натижалар ва галдаги вазифаларга оид тақдимот билан танишди.

Бу соҳанинг саноатдаги улуши 3,5 фоиз, товарлар экспортида 10 фоизни ташкил этади. Утган йили 31 триллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилган, 1 миллиард 300 миллион доллар экспорт қилинган. 516 миллион доллар инвестиция ўзлаштирилиб, 85 та янги корхона ишга тушган. Бу соҳада 27 мингдан зиёд юрtdошимиз ишламоқда.

Утган йили 5 сентябрда бўлган видеоселектор йиғилишида соҳада натижадорликни ошириш имкониятлари кўрсатиб берилган эди. Шунга асосланиб, жорий йилда қатор вазифалар белгиланган.

Тақдиротда “Ўзэлектросаноат” уюшмаси раиси бу йил ҳудудларда 4 миллиард долларлик 290 та янги лойиҳани бошлаб, 600 миллион доллар инвестиция ўзлаштириш, мисни қайта ишлаш даражасини 75 фоизга етказиш режаларини айтди.

Бунда маҳаллийлаштириш дастурларидан фойдаланиш муҳим. Масалан, бу йил мамлакатимизда 75 миллиард долларлик инвестиция лойиҳалари амалга оширилди. Шунинг 28 миллиард долларини маҳаллий маҳсулотлар ҳисобидан қоплаш мумкин.

Электротехника кластерини кенгайтириш учун Оҳангаронда қўшимча 200 гектар, Фарғонада 10 гектар, Урганчда 4 гектар ер ажратилди. 181 миллиард сўм эвазига инфратузилма қурилди.

Энди тадбиркорларга технопарклар ҳудудда тайёр бино қуриб, электротехника ва

турдош соҳа корхоналарига сотишга рухсат бериш мўлжалланмоқда. Юқори технологияли ишлаб чиқаришни йўлга қўйган тадбиркорларни уч йил муддатга фойда ва мол-мулк солиғидан озод қилиш тақлиф этилмоқда.

Бу, жумладан, Оҳангарон мис кластерида 68 миллион долларлик, Қашқадарё, Фарғона ва Урганчда 30 миллион долларлик янги лойиҳаларга имконият очади.

Маҳсулотлар сотилиши учун вазирлик ва саноат тармоқлари кесимида 15 триллион сўмлик кафолатли бозор ҳам ташкил қилинмоқда. Ижтимоий объектлар учун қайта тикланувчи энергия қурилмаларини маҳаллий корхоналардан харид қилиш тартиби ишлаб чиқилмоқда.

Давлатимиз раҳбари бу соҳа “яшил” иқтисодиёт учун, барқарор ривожланиш учун жуда муҳим эканини таъкидлади. Шу боис, жойлардаги барча имкониятларни ишга солиш, тадбиркорларга инфратузилма, молия ва ҳомашё жиҳатидан қўшимча шароитлар яратиш бўйича кўрсатмалар берди.

Мутасаддилар буларнинг эвазига экспортни йилга 3 миллиард долларга, ишлаб чиқариш ҳажмини 50 триллион сўмга етказиш имконияти борлигини қайд этди.

Инновацияларни ўрганиб, бозорбоп маҳсулотлар яратиш, малакали муҳандис, технолог ва ўрта бугун мутахассисларини тайёрлаш масалаларига ҳам эътибор қаратилди.

ЎЗА

ТРАНСПОРТ-ЛОГИСТИКА ТИЗИМИНИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ САВДО-ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР РИВОЖИГА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ

Президент Шавкат Мирзиёев транспорт ва логистика тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари бўйича тақдимот билан танишди.

Сўнгги етти йилда маҳаллий ташувчиларни қўллаб-қувватлаш натижасида юк автомобиллари сонин 7 қарра қўпайиб, 26 мингга етган. Уларнинг халқаро ташишдаги улуши эса 35 фоиздан 60 фоизга ошган.

Лекин дунёдаги геосиёсий вазият бу соҳада қийинчилик туғдирмоқда. Ғарб йўналишида ташиш муддати 2 қарра, харажати эса 1,5 баробарча ошиб кетаяпти. Айрим Европа мамлакатлари чегараларидаги ўтказиш пунктлари ёпишган, бошқаларида узоқ навбатлар юзга келган.

Шу боис, транспорт-логистика тизимини изчил ривожлантириш ва ташқи савдо йўналишларини диверсификация қилиш зарурлиги таъкидланди.

Хусусан, халқаро ва минтақавий бозорларга олиб чиқадиغان муқойиб йўналишлар бўйлаб жойлашган мамлакатлар билан транзит юк ташувчиларни соддалаштириш ва эркинлаштириш, чегараларда ундирилмаган йиғимларни ўзаро тенглик асосида қамайтириш ёки бекор қилиш чораларини кўриш керак.

Юртимизда юк жўнатуви ва ташувчини ўзаро боғлайдиган экспедиторлик хизматларининг асосий қисми хорижий компанияларга тўғри келади. Бу соҳада маҳаллий экспедиторларимизни қўллаб-қувватлаш мақсадида уларнинг халқаро юк ташишдаги хизматларига қўшилган қиймат солиғи олинмайдиган бўлди. Натижада маҳаллий корхоналар улушини 45-50 фоизга чиқариш имконияти кўрсатиб ўтилди.

Шу каби чоралар орқали халқаро юк ташиш ҳажмини 2 қарра ошириш, транспорт хизматлари

экспортини камида 3 миллиард долларга етказиш вазифаси белгиланди.

Ўзбекистон ҳудуди орқали транзит ташувлар ҳажмини қўпайтириш ҳам муҳим. Бу борада яратилаётган қўлайликлар натижасида мамлакатимиз сўнгги йилларда Жаҳон банкнинг логистика бўйича индексида юқориламоқда. Бу транзит салоҳияти билан бирга инвестиция оқими ошишига, умуман, савдо-иқтисодий алоқалар ривожига хизмат қилади.

Мутасаддиларга электрон навбат тизимини кенг жорий этиб, чегарадан ўтиш вақтини 20 дақиқага қисқартириш, транспорт воситаларини онлайн кузатиш тизимини йўлга қўйиш орқали қўшимча юк оқимларини жалб қилиш бўйича топшириқлар берилди.

Яна бир масала — йўналишсиз такси хизматларига тегишли. Икки йил олдин жисмоний шахсларга ўзини ўзи банд қилган ҳолда таксичилик қилишига вақтинчалик рухсат берилган эди. Бунинг натижасида таксичилар сонин 6 баробар ошиб, 457 мингга етди. Шу боис, энди бу тартиб доимий бўлиши айтилди.

Таксиларга мижоз топишда қўлай ахборот хизматлари бозори шаклланди. Ҳозирда 151 та агрегатор компаниялар иш юритаяпти ва бу яна ўсиб борапти. Шу боис, агрегаторлар фаолиятини тартибга солиш, уларнинг давлат, хайдовчи ва йўловчилар олдидаги мажбуриятини аниқ белгилаш вазифаси қўйилди.

ЎЗА

Давлат дастури лойиҳаси муҳокамада

ЭКОФАОЛ ФУҚАРО

УШБУ МАҚОМ ҚАТОР

ИМТИЁЗЛАР ЭШИГИНИ ОЧАДИ

Кенг жамоатчилик муҳокамасига қўйилган Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон – 2030” стратегиясини “Атроф-муҳитни асраш ва “яшил” иқтисодиёт йили”да амалга ошириш бўйича давлат дастури ва уни тасдиқлаш тўғрисида”ги фармони лойиҳасида стратегиянинг 5 та устувор йўналиши бўйича 2025 йил учун амалий чора-тадбирлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар рўйхати ва мақсадли кўрсаткичлар назарда тутилмоқда.

Маълумки, давлат дастурлари, муҳим стратегик ҳужжатларни ишлаб чиқишда фуқаролар, халқаро экспертлар, тегишли вазирлик ва идоралар мутахассислари ҳамда фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари вакиллари тақлифларини инобатга олиш тизими ҳужжатларни такомиллаштириш, халққилиғини таъминлашга хизмат қилмоқда.

Давлат дастури лойиҳаси аҳоли танишиб чиқиши учун қўлай ва ихчам

шаклда тайёрланган. Унда атроф-муҳитни асраш ва “яшил” иқтисодиёт масалаларига асосий эътибор қаратилиши билан бир қаторда ижтимоий-иқтисодий, давлат бошқаруви, суд-ҳуқуқ, ҳавфсизлик ва ташқи сиёсат йўналишларида 2025 йилга мўлжалланган кенг қўламли ислохотлар ҳам назарда тутилган.

Давоми 2-бетда

ИЗЧИЛ ТАШАББУСЛАР ЭКОЛОГИК ОҚИБАТЛАРГА ҚАРШИ КУРАШИШ ЎЗБЕКISTONNING АСОСИЙ МАҚСАДИ

Ўзбекистон барқарорликнинг глобал мақсадларига мослашиш борасида муҳим чора-тадбирларни амалга оширмоқда. Конституциямизда экологик ҳуқуқларга, фуқароларнинг нафақат қўлай атроф-муҳит, балки унинг ҳолати тўғрисида ишончли маълумот олиш ҳуқуқига эга бўлишини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилган.

Бу мақсадда доимий равишда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва аҳоли саломатлигини сақлаш соҳасида қатор муҳим норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Хусусан, 2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш концепцияси, Ўзбекистон Республикаси сув ҳўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган концепцияси,

2019-2030 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасининг “яшил” иқтисодиётга ўтиш стратегияси, Ўзбекистон Республикасида ўрмон ҳўжалиги тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциялари соҳани ривожлантиришда асосий дастуриямал бўлиб, глобал иқлим ўзгаришларининг олдини олишда катта аҳамиятга эга.

Давоми 5-бетда

Миллат фидойилари

Ҳазрати Бехбуди ким бўлган?

Қиш чилласининг ўнинчи куни, куёш таквими бўйича 2025 йилнинг 3 январида Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан имзоланган “Туркистон жадидлик ҳаракатининг асосчиси, атоқли адиб ва жамоат арбоби, ношир ва педагог Маҳмудхўжа Бехбудий таваллудининг 150 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида”ги қарорини ҳаяжон билан ўқидим.

матбуот соҳаларини ривожлантириш, ҳаёнддаги илгор тараққиёт ютуқларини ўзлаштириш орқали халқимизнинг онгу тафаккурини юксалтириш ҳамда ҳурриятга эришиш йўлида ўз ҳаётини бахш этган фидойи зотдир”.

Давоми 6-бетда

Инсон қадри учун

Инсон ҳамиша умид ҳамда орзу-ҳаваслар билан яшайди. Эркин, тинч ва фаровон ҳаёт кечиришни истайди. У қачон кадр топса, ҳаётини манфаатлари рўёбга чиқиб, чинакам яшаш завқини туйсагина, жамият ва давлат уйғунлиқда барқарор ривожланади.

ЎЗГАРИШЛАР ФАЛСАФАСИ

ИСЛОҲОТЛАР ХАЛҚИМИЗНИНГ БУГУНГИ ҲАЁТИ ВА ЭРТАНГИ ИСТИҚБОЛИНИ ЎЙЛАБ АМАЛГА ОШИРИЛМОҚДА

Эл кўнглидагини топиш унинг қалбини англаш ва эгаллашдан бошланади. Давлатимиз раҳбари президентлик фаолиятининг илк кунларидаёқ халқимизнинг кадр-қимматини жойига қўйиш, унинг эгилган қаддини кўтаришни мақсад қилди ва ислохотларни халқ билан давлат ўртасида ишонч кўпригини ўрнатилдан бошлади.

“Инсон қадри учун” тамойили асоснда ҳар бир фуқароннинг тинч ва ҳавфсиз ҳаёт кечириш, фундаментал ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, аҳоли учун муносиб турмуш шароити ва замонавий инфратузилма ташкил қилиш, янги Ўзбекистонни барпо этиш йўлида улкан амалий қадамлар қўйилди.

“Обод қишлоқ” ва “Обод маҳалла” дастурлари асосида дастлаб Манас қишлоғида бошланган янгиланишлар шукҳи кўп ўтмай, юртимиз бўйлаб кенг қулоқ ёйди. Мамлакатда ўзгаришлар энқини кириб бормаган бирорта қишлоқ ёки маҳалла қолмади.

Утган даврда ҳаётимизда нималар рўй берди, деган саволга бугун минглаб қишлоқ, маҳаллалар қиёфасидаги янгиланишлар, ўз ҳаётидан рози бўлиб яшаётган инсонлар турмушидаги ижобий ўзгаришлар мисолида етарлича жавоб айтиш мумкин. Бу охириги йилларда инсон ҳуқуқ ва эркинликлари, халқ манфаатини таъминлаш бўйича юритилган кучли сиёсат самарасидир.

Кейинги саккиз йилда қабул қилинган урта комплекс тараққиёт стратегияси, тегишли йилларга мўлжалланган давлат дастурлари асосида инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоялаш, унинг ривожланиши ва салоҳиятини рўёбга чиқариш, аҳолига муносиб турмуш шароити яратиш бўйича эътиборга молик ишлар амалга оширилди.

Бир пайтлар мамлакатда камбағаллик ёпиқ мавзу бўлиб, бу хусусида лом-мим дейишга ҳаддимиз сиғмасди. Бугун эса жамиятимизда камбағаллик борлиги нафақат тан олинди, балки уни қисқартириш бўйича аниқ тизимли ишлар қилиняпти.

Камбағалликни қисқартириш борасида қисқа ва узоқ муддатларга мўлжалланган комплекс чора-тадбирлар амалга оширилиши, соҳага оид давлат сиёсатини юритиш учун зарур барча ҳуқуқий-ташқилий асослар яратилгани натижасида юртимизда камбағаллик даражасини 2021 йилдаги 17 фоиздан 2023 йилда 11 фоизга қамайтиришга эришилди. Икки миллионга яқин одам

камбағалликдан чиқиб, доимий даромад манбаига, янги иш ўрнига эга бўлди. Бу, ўз навбатида, ҳар бир фуқаро қалбига ёруғлик, эртанги кунга собит ишонч олиб кирди.

Давлатнинг халққа бундай қайишиши, инсон манфаати ҳамма нарсдан устуң кў-

йилгани туфайли одамларнинг руҳиятида катта ўзгаришлар юз берди. Фуқароларнинг ижтимоий фаоллиги ортди, сиёсий хабардорлик даражаси кўтарилди.

Давоми 3-бетда

ЭКОФАОЛ ФУҚАРО

Ушбу мақом қатор имтиёзлар эшигини очади

Лутфулла СУВОНОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Бошланиши 1-бетда

— Давлат дастури лойиҳаси 2025 йил 22 январга қадар кенг жамоатчилик ва экспертлик муҳокамаларидан ўтказилади, — дейди “Тараққиёт стратегияси” маркази ижрочи директори Элдор Туляков. — Аҳолига қулайлик яратиш мақсадида ҳужжатнинг ҳар бир бандига эътироз, таклиф ёки муносабатни ҳеч қандай тўсиқларсиз билдириш имкони яратилди. Яъни лойиҳанинг ҳар бир банди бўйича аҳоли мурожаат қилиши мумкин. Ўз келажига бефарқ бўлмаган юртдошларимиз билдираётган ҳар бир таклифни қадрлаймиз. Зарур ҳолларда ҳар бир фикрни қўшимча равишда асослантириб, дастурда акс эттирилиши тарафдоримиз. Агар ўтган йилги натижаларга қарайдиган бўлсак, 100 га яқин концептуал таклифлар давлат дастурида ўз аксини топди. Мингдан ортиқ таклифлар эса тузатиш, таҳрирлаш асосида дастурни қайта ишлашда муҳим аҳамият касб этди.

“Шу кунларда давлат дастури лойиҳасига юртдошларимиз томонидан таклифлар билдириляпти. Айни мақсадда “Тараққиёт стратегияси” марказида ишчи гуруҳ тузилган. Таклифлар марказ экспертлари томонидан таҳлил қилиниб, кунлик ишчи гуруҳга тақдим этиб борилмоқда. Анъанага кўра, жамоатчилик муҳокаmaları тугагандан сўнг неча кишининг таклифи ўтгани ҳақида маълумот тақдим этилади.

Шу ўринда лойиҳадаги аҳолини қизиқтирадиган ва эътиборини тортидиган бир бандга тўхталмоқчиман. Яъни аҳолининг кундалик ҳаётига экологик таъминотларни сингдириш орқали мамлакатимизда “Экофаол фуқаро” ҳаёт тарзини кенг тарғиб қилишга қаратилган “Бир миллион яшил оила” умумимиллий ҳаракатини йўлга қўйиш. Бу аҳоли орасида кунлик юриш ва югуришни тарғиб қилиш, “яшил транспорт”, шу жумладан, велосипедда ҳаракатланишни рағбатлантириш, пластик маҳсулотлардан фойдаланишни камайтириш, озик-овқат исрофгарчилигининг олдини олиш, сув, газ ва электр энергияси ресурсларидан оқилона фойдаланиш кабиларда ўз аксини топади.

Албатта, ҳар биримиз атроф-муҳит муҳофазасига масъулмиз. Яна бир тарафдан, белгиланаётган вазифаларнинг инсон саломатлиги учун фойдаси катта. Шунинг учун бундай аҳоли давлат томонидан рағбатлантирилади. Масалан, ҳозирги таклифга кўра, юқори кўрсаткичларга эришганларга “Экофаол фуқаро” макомини бериш ҳамда улар учун давлат хизматларидан фойдаланишда 10 фоиз чегирма ва давлат улуши 50 фоиздан юқори банкларда истеъмол кредитини олишда чегирма тақдим этиш назарда тутилмоқда. Оиланинг вояга етган аъзолари “Экофаол фуқаро”

мақомини олганда, ушбу оилга “яшил оила” мақоми ҳамда уларга ҳар йили лотерея орқали 14 та электромобиль бериш мўлжалланмоқда.

Бу эса “яшил” иқтисодиёт, атроф-муҳит муҳофазаси, фуқаролар саломатлигини оиладан бошлаб жорий этишга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Бунинг учун маълум маънода давлат фуқароларни рағбатлантиришни мақсад қилаётгани таҳсинга сазовор.

Мамлакатимизда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, санитария ва экологик ҳолатни яхшилаш борасида изчил ишлар олиб борилмоқда. Бу йўналишларда тегишли ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар, концепция ва стратегиялар ишлаб чиқилди.

Хусусан, “2019-2030 йиллар даврида Ўзбекистон Республикасининг “яшил” иқтисодиётга ўтиш стратегияси, мамлакатимиз ташаббуси билан БМТ Бош Ассамблеясининг “Оролбўйи минтақасини экологик инновациялар ва технологиялар ҳудуди деб эълон қилиш тўғрисида”ги махсус резолюцияси қабул қилинди.

Энг муҳими, Ўзбекистон халқаро ҳамжамият олдига олган мажбуриятларини қатъият билан амалга ошириб келмоқда. “Ўзбекистон — 2030” стратегияси ҳам БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадларига тўлиқ ҳамоҳанг тарзда ишлаб чиқилгани бунинг амалдаги исботидир.

“Фармон лойиҳасида келтирилган БМТ Иқлим ўзгариш тўғрисида ҳадли конвенциясининг Киото протоколи ва Париж битими доирасида мамлакатнинг глобал ҳамжамият олдига олган мажбуриятларини бажаришда тармоқ ва соҳаларнинг уйғун “яшил трансформация”сини амалга ошириш масаласи ҳам Ўзбекистон ислохотларни жаҳон стандартларига мослаштираётганини билдиради.

Бир сўз билан айтганда, давлат дастури лойиҳасига берилаётган таклиф ва муносабатлар “Ўзбекистон — 2030” стратегиясида белгиланган кенг қўламли мақсад ва вазифаларни самарали амалга ошириш, халқимизнинг кундалик ҳаётида ижобий ўзгаришларга эришиш бўйича тизимли ҳаракатларни изчил давом эттиришга хизмат қилиши, эртанги кунимиз, фарзандларимиз камоли учун жуда муҳим.

Тадбиркорлик

Одинахон ОТАХОНОВА,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати

Мамлакатимизда сўнгги йилларда аҳоли ўртасида ва давлат идораларида тадбиркорларга муносабат мазмун-моҳияти бутунлай ўзгарди. Ишбилармонлик муҳити тубдан яхшиланиб, тадбиркорлик субъектлари, бизнес вакиллари юзага келаётган айрим муаммоларни ортиқча сарсонгарчиликларсиз ва қоғозбозликсиз тезкор ҳал этмоқда.

Соҳа вакиллари билан ишлайдиган, ҳақ-ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қиладиган Бизнес омбудсман, Бош вазир қабулхонаси сингари янги институтлар фаолияти йўлга қўйилгани боис, янги субъектлар кескин кўпайиб, аввалдан ишлаётганлари фаолиятини кенгайтирди. Натижада минглаб ишсиз ёшлар, хотин-қизлар бизнесни йўлга қўйди, яхши даромад манбаига эга бўлди.

Юртимизда ҳар йили очилаётган иш ўринларининг 90 фоизи хусусий сектор ҳиссасига тўғри келиши, ҳозир ушбу тармоқда 5 миллиондан зиёд аҳоли, айниқса, ёшлар меҳнат қилаётгани соҳанинг нафақат иқтисодий, балки ижтимоий ҳаётимиздаги ўрни ҳам ортиб бораётганини кўрсатади. Қисқаси, бутун тадбиркорлар замони. Улар самарали фаолият юритиши учун юртимизда барча қулайлик, имкониятлар мавжуд.

Кўрилган чора-тадбирлар натижасида бугун 100 дан ортиқ ишчиси бор корхоналар 3 мингга яқинлашиб, улардаги иш ўрни бир йилда 440 мингга кўпайди. Ушбу корхоналардаги ишчилар сонини 1,7 миллионга етди. Буларнинг барчаси иқтисодиётимиз ривожига, халқимиз фаровонлигига хизмат қилаётди.

Эътиборли жиҳати, мамлакатимизда иқтисодий-ижтимоий соҳани ислоҳ этиш, эркин тадбиркорлик фаолиятини қарор топтириш борасидаги ислохотлар мантаний изчилликда амалга ошириб келинмоқда. 2024 йилда Тадбиркорлар кунини муносабати билан илғор бизнес вакилларида 37 нафари орден ва медаллар билан, 104 нафари “Фаол тадбиркор” кўкрак нишонин билан тақдирланди. “Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган тадбиркор” фахрий унвонини таъсис этиш тўғрисида”ги қонун тадбиркорлар учун яна бир рағбатлантирувчи омил бўлди.

Шу билан бирга, бюджет ва солиқ сиёсати самарадорлигини ошириш мақсадида комплекс чора-тадбирлар амалга оширилди. Солиқ солиш тизими соддалаштирилиб, ишбилармонлик ва инвестиция фаолиятини оширишга ёрдам берувчи корхоналар ҳамда жисмоний шахслар учун солиқ юки камайтирилди.

Давлатимиз раҳбарининг шахсан ўзи тадбиркорлар билан учрашиб, уларнинг муаммоларини тинглаётгани, таклиф ва тавсияларини эшитгаётгани одамларда тадбиркорликка катта ишонч уйғотди. Очик мулоқот натижасида тадбиркорларни қийнаб келган қатор масалаларга ечим топилиб, қўлаёла янги ташаббуслар эълон қилинди. Бу, ўз навбатида, кичик ва ўрта бизнес учун молиявий ресурс-

ларни кўпайтириш, бизнесни инфратузилма билан таъминлаш, ички бозорда тенг рақобат муҳитига имкон яратди. Энди одамлар аввалгидек банкма-банк кредит олиш учун сарсонсаргардон бўлиб юрмайди. Уларда бизнесни бошлаш учун хоҳиш бўлса, бас.

Янги таҳрирдаги Конституциямизда ҳам давлат қулай инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини таъминлаши, тадбиркорлар қонунчилиқка мувофиқ ҳар қандай фаолиятни

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ХАМ
ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

амалга оширишга ҳамда ўз фаолияти йўналишларини мустақил танлашга ҳақли экани белгиланган бўлди. Бутун Бош қонунимизда ўз аксини топган нормалар тўлиқ рўйбга чиқарилмоқда. Бинобарин, факат тадбиркорлик ривожланган давлатда сифатли таъмин, маънавият тиббиёт, фаровон ҳаёт ҳамда эртанги кунга ишонч бўлади. Энг муҳими, бизнесни ривожлантириш орқали қўшимча иш ўринлари яратилади, камбағаллик қисқаради, аҳоли даромади кўпаяди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан қабул қилинган Тадбиркорлик кодекси эса ушбу ислохотларнинг мантаний давоми сифатида ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилаш, тадбиркорларнинг эркин ва самарали фаолият юритиши учун муҳим ҳуқуқий асос бўлди. Чунки тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ 5000 га яқин норматив-ҳуқуқий

ҳужжат бу борадаги барча мураккабликка чек қўяди, тадбиркорлар томонидан ягона кодексга мурожаат қилиб, ўз саволларига жавоб олиш имконини беради.

Кодексда ҳозир 88 та фаолият тури билан шуғулланиш мумкин бўлган яқка тартибдаги тадбиркорлар мумкин бўлмаган фаолият турларини белгиланган ҳолда қонунчиликда тақиқланмаган ҳар қандай фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқи белгиланди. Тадбиркорликнинг давлат томонидан тартибга солишининг чегаралари ҳамда шакллари мустахкамланди.

Президентимизнинг 2024 йил 20 декабрь кунини мамлакатимиздаги фаол тадбиркорлар билан вицеселектор шаклида ўтказган мулоқотида соҳани қўллаб-қувватлаш бўйича йил якунилари ва 2025 йилга мўлжалланган режалар муҳокама қилиниб, соҳани янада ривожлантириш бўйича устувор вазифалар белгиланган бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурида тузилган Тадбиркорлиқни қўллаб-қувватлаш бўйича жамоатчилик кенгаши давлат ва тадбиркорлар ўртасида кўприк бўлиб, аниқ таклифларни билдириб келмоқда. 2024 йилнинг ўзида тадбиркорлар фаолияти учун ғоят муҳим 5 та қонун, 101 та фармон ва қарор қабул қилинган мамлакатда бизнес муҳитини янада яхшилашга хизмат қилмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2024 йил 27 декабрдаги “Тадбиркорлар учун тенг шартлар ва адолатли рақобат муҳитини таъминлаш бўйича навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони юртимизда бизнес муҳитини янада яхшилаш ва тадбиркорлар учун кенг имкониятлар яратишга қаратилгани билан аҳамиятли бўлди. Зеро, унга кўра, қўшилган қиймат солиғи ва фойда солиғи ставкалари 2028 йил 1 январгача оширилмаслиги белгиланди.

Жорий йил 1 январдан 2028 йил 1 январгача тикув-трикотаж, пойабзал ва чарм-атторлик саноати йўналишларида ишлаб чиқариш фаолияти юритаётган ва белгиланган шартларга жавоб берадиган тадбиркорлар учун фойда солиғи ва ҳодимлари учун жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ставкаси 1 фоиз этиб белгиланди. Бу йил 1 апрелдан даромадидан қатъи назар, фармацевтика маҳсулотлари савдоси билан шуғулланувчи ёки табиий хизмат кўрсатувчи юридик шахслар ҚҚС тўловчилар деб эътироф этилади.

Тадбиркорларга ташқи молия бозорларига чиқишга кўмаклашиш маркази ташкил қилинган айни муддао бўлди. Бонси, ушбу марказ тадбиркорларга халқаро молия институтлари, хорижий молия ташкилотлари ва бошқа кредит ташкилотларидан давлат қаролатисиз маблағлар жалб қилиш бўйича консалтинг хизмати йўлга қўйилади. Марказда ҳар йили 100 та тадбиркорлик субъектига хизмат кўрсатилади.

2025 йилда айланма маблағларни тўлдиршига ажратиладиган кредитлар учун “Савдони ривожлантириш компанияси” АЖга 100 миллион доллар миқдорига қўшимча маблағ ажратилади.

Шунингдек, 2025 йил 1 январдан божхона чегарасидан олиб чиқариладиган ҳар бир килограмм пахта ип-калаваси учун йнғим унинг экспорт нархидан 2 фоиз миқдорда, бирок 0,05 АҚШ долларидан кўп бўлмаган миқдорда, божхона чегарасидан олиб чиқариладиган ҳар бир килограмм трикотаж мато учун эса йнғим унинг экспорт нархидан 1 фоиз миқдорда ўрнатилиши белгиланди.

Бугун янги Ўзбекистонда тадбиркорлик қилидиган замон келди дея баралла айта оламиз. Ҳозир давлат — тадбиркор, тадбиркор эса халққа мададкор бўлмоқда. Бу ўз навбатида, аҳоли бандлигини ошириш, одамларнинг ашаш шартларини яхшилаш, янги иш ўринларини яратиш ва камбағалликни қисқартиришга замин яратяпти. Жараёнларнинг муваффақиятли ва юқори самарали бўлишида мазкур фармон мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлади.

айтганида ҳам унчалик кўнглим жойига тушмаганди. Шўрки, мен ўйлаганимдек бўлиб чиқмади. Аксинча, туман, вилоят ҳокими келиб, ишимиздан мамнун бўлди. Керакли маслаҳатларини, ёрдамини ашмаяпти. Раҳмат айтиб кетишади. Бирор муаммо пайдо бўладиган бўлса, бирдангига ҳал қилишади. Шундай замонда ишламай бўладими? Ўзим нафақага чиққан бўлсам-да, ҳар кунини шу ерданам. Буларни доим ҳалол меҳнат қилишга ундаб келаман. Кам бўлаётганимиз йўқ. Оиламиз билан бандимиз.

Ёш тадбиркорга бир пайтлар фойдаланиш учун берилган собиқ ҳўжаликнинг эски омборхонаси кейинчалик қайта таъмирланиб, замонавий корхона шаклига келтирилди. Етарли шартлар қилиниб, янги иш ўринлари яратилди. Имоннинг бор ҳолда барчаси яхши бўлгани сабаб ишлаб чиқариш ҳажми янада орта бошлади. Хусусан, турли иш ва ҳажмдаги ванналар, раковиналарга қизилувишлар нафақат Қамаш, балки вилоятнинг бошқа туманларидан ҳам кела бошлади.

— Олдинги ойига 100 дан зиёд ванна ишлаб чиқариб келаётган бўлсак, кейинчалик бу уч баробар ошди, — дейди Б.Таштемиров. — Шунга яраша иш ўрни яратилди. Ҳозир корхонамизда 40 киши ишлайди. Бундан ташқари, Тошкент шаҳрида ҳам филиалларини ташкил этганмиз. Савдо шохобчаларимиз мавжуд. Бошқа вилоятларга ҳам маҳсулот етказиб бермоқдамиз. Асосан, икки киши, яъни оғир ва енгил турдаги ванналар тайёрлашни йўлга қўйганмиз. Оғир турдагиси учун асосан, Кито тумани тоғ тошларидан ажратиб олинган қумдан ва бошқа қазилмалардан фойдаланамиз. Енгил учун кўпроқ ҳомашени четдан харид қилиб келамиз. Имон даражасида сифатли буюмлар тайёрлашга эътибор қаратганмиз. Шу сабаб харидорларимизнинг қизиқиши доимо юқори.

Айни пайтда ёш тадбиркор янги лойиҳа устида ишламоқда. Жорий йилдан бошлаб қўшимча равишда мебель цехини ишга туширишни режалаштирган. Шу жойнинг ўзида ишлаб чиқариладиган турли мебеллар буюртмалар асосида етказиб берилади. Шунингдек, янги цехда қўшимча иш ўринлари яратилади.

Корхона мутасаддилари маҳсулотларини хориқ бозорларига олиб чиқишни мақсад қилган. Бунинг учун эса барча имкониятлар етарли. Демак, яқин вақтлар оралиғида Қамашнинг чет қишлоғидаги сантехника буюмлари чек давлатда ўз харидорларига эга бўлади.

Акбар РАҲМОНОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Худудлар қиёфаси

Тадбиркорликда кичик бизнес муҳим. Чунки у иқтисодий ривожланишнинг асосий тенденцияларидан. Шу боис, бу йўналишни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Хусусан, ўтган йил 16 декабрь куни Президентимиз расмийда банк хизматлари орқали маҳаллаларда камбағалликни қисқартириш бўйича амалга оширилган ишлар ва 2025 йил учун асосий режалар юзасидан ўтказилган видеоселектор йиғилишида ҳам бу масала яна бир бор кун тартибига чиқди.

Ўтган 6 йилда оилавий тадбиркорлик дастури доирасида 750 минг киши кредитини вақтида қайтариб, даромадли бизнесга эга бўлди. Улардан 58 мингдан ортиғи янги корхона очди. 2025 йилда эса 5 миллиондан зиёд одамни даромадли қилиш, 1,5 миллион кишини камбағалликдан чиқариш маҳаллабўй ҳисоб-китоб қилинган.

Бу мақсадга эришиш учун худудларнинг иқтисодий сектор раҳбарлари ўз дунёқарашини ўзгартириши, иш тизими ва ёндашувларини тубдан қайта қўриб чиқиши зарурлиги таъминланди.

Худудларда тадбиркорлик жонланса, кичик бизнес билан шугулланувчилар сафи кенгайса, мамлакатнинг иқтисодий кўрсаткичи юқорилайди, ишсизлик, инфратузилмага доир қатор муаммолар бартараф этилади.

Термиз шаҳридаги Сурхон соҳили маҳалласида фаолият юритаётган кичик бизнес вакиллари фаолияти фикримиз мисолидир. Шу маҳаллада яшовчи Одил Алманов бир неча йил оиласидан, яқинларидан олиса — хорижда ишлаб келган. Кейинги йиллардаги ўзгаришлар туфайли юртимизга қайтди. Тадбиркорлик салоҳиятини ишга солиб, маҳаллада бўш турган бинони ижарага олди ва фаолиятини йўлга қўйди. Ҳозир нафақат ўзи, оиласи, шунингдек, 10 дан ортиқ маҳалладошнинг ҳам бандлигини таъминлади.

— Асосий ишимиз шифт учун гулли безаклар ишлаб чиқариш, — дейди Одил Алманов. — Маҳалладаги ҳоким ёрдамчиси кўмаги билан ажратилган кредит эвазига чет элдан махсус ускуна олиб келиб ўрнатдик. Аввалига бир оз ҳадик ҳам бўлганди. Ҳозир самарали ишляпмиз. Мамлакатимизда тадбиркорлар учун барча шароитлар бор. Муҳими, бу йўналиш айнан давлатимиз раҳбарининг асосий диққат-эътиборида. Бунини яқинда ўтказилган видеоселекторда кўтарилган мавзу ва масалалардан аққол англадик.

Янгича ёндашувлар

Президентимизнинг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон — 2030” стратегияси тўғрисида”ги фармонида қишлоқ хўжалигида ҳосилдорлик ва рентабеллик даражасини кескин ошириш, бир гектардан олинадиган ўртача даромаднинг 5 минг долларга етказиш муҳим стратегик вазифалар сифатида белгилаб берилган.

Дунёда жуда тез оммалашаётган қимматли резавор мевалардан бири голутика ҳисобланади. Бунинг боиси, таъми ўзига хослиги, витаминга бойлиги ва шифобахшлигидир. Ушбу мевани етиштириш ялпи ҳажми қарийб 1 миллион тоннадан ортиди. Экспертлар фикрича, кейинги икки йилда унинг майдонини янада ортиб, экспорт салоҳияти жорий йилда қарийб 3 миллиард долларга етади.

Давлатимиз раҳбарининг ўтган йил 14-октябрь кунлари Тошкент вилоятига ташири чогига Оҳангарон ва Бўстонлик туманларида минг гектардан адирав тоғ олди ерларида малина ҳамда голутика плантациясини, Паркентда 2 минг гектар ва Оҳангаронда минг гектарда узум ва гилос

СУРХОНДАРЁ

Қандолатчилик хўжалик фаолиятининг яна бир тури. Унда асосий эътибор ширинликлар ишлаб чиқариш ва сотишга қаратилади. Бу йўналишда бизнесни йўлга қўйишда аниқ режалаштириш ва диққат билан ишлаш талаб этилади. Термизлик Иқбол Исокова шу йўналишда фаолият юритади.

— Ишимни 2 килограмм шакар, 10 килограмм ун билан бошлаганман. Ҳозир 12 турдаги ширинликларни тайёрлаб, бозорга етказиб бераман. Бир нечта хотин-қизини иш билан таъминлаганман. Ҳам ўзимнинг рўзгорим обод, ҳам маҳалладошларимнинг. Давлатга солиқ тўлаб фойда берапман, — дейди қандолатчи.

Кичик бизнес ривожини давлатга солиқ тушуми кўпайишида ҳам муҳим. Бу, ўз навбатида, ижтимоий дастурларни амалга ошириш, инфратузилмани ривожлантириш ва жамиятни қўллаб-қувватлашга хизмат қиладди. Таъкидланганидек, маҳаллаларда тадбиркорларнинг кўпайиши мамлакат иқтисодий ривожига катта аҳамиятга эга. Бу нафақат иқтисодий ўсиш, балки фаровонлик ва моддий барқарорлик ҳам ҳисса қўшади.

— Тадбиркорликнинг тараққий этиши янги иш ўринлари очилиши, яхшиланган инфратузилма, янги маҳсулотлар ишлаб чиқарилиши ва хизмат кўрсатиш сифати ошиши, рақобатни кучайтиришга хизмат қиладди.

ЖАРАЁН

Бунини биргина маҳалламиз мисолида ҳам кўрса бўлади. Бундан 7-8 йил олдин маҳалла инфратузилмаси, одамлар ҳаёти, келажакка ишончи қандай эди ҳозир қандай! Тафовут катта. Асосийси, одамларнинг дунёқарашиди ҳам ижобий ўзгаришлар бор, — дейди Термиз туманидаги “Сурхон соҳили” МФЙдаги ҳоким ёрдамчиси Зафар Тўраназаров.

Тадбиркорлик аҳоли фаровонлиги ва даромадини оширишнинг ишончли йўли экани бугун ўз исботини топаёттир. Шу боис, мамлакатимизда кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш, етарли шарт-шароит яратиб бериш ва ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилляпти. Аиниқса, худудларда эркин иқтисодий зоналар ташкил этилиши ва янги лойиҳалар иш бошлаши юқоридаги фикримизнинг амалий ифодаси бўлмоқда.

Ишбилармонлиқни ривожлантириш асоси юқори сифатли маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва хорижий мамлакатларга кенг экспорт қилишдир. Шундан келиб чиққан ҳолда, “Термиз эркин иқтисодий зонаси”ни ташкил этиш жараёнида бу жиҳатларга алоҳида эътибор қаратилди. Президентимизнинг тегишли фармони билан Термиз эркин иқтисодий зонаси

ЖАЛҚАРО САВДО

МАРКАЗЛАРИДАН БИРИГА АЙЛАНМОҚДА

негизда Термиз тумани “Айритом” халқаро савдо маркази эркин савдо зонаси ташкил этилди. Бу ерда Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган маҳсулотларни хорижий давлатларга экспорт қилиш учун кенг имконият мавжуд.

Жумладан, 2024 йилнинг 9 ойи давомида Афғонистонга экспорт қиймати 24 миллион 775 минг долларни ташкил этган. Импорт улуши эса 2 миллион 540 минг долларга етказилган. Бугун бу худуд Афғонистон тадбиркорлари ва фуқаролари учун қатор қўлайликлар яратмоқда.

— Илгари давлатимизда ишлаб чиқарилган турли истеъмол маҳсулотлари реализацияси билан боғлиқ муаммоларга дуч келар эдик. Ҳозир Сурхондарёда биз “жаҳон бозори” деб атайдиган марказнинг фойдаланишга топширилганидан мен каби тадбиркорлар ҳамда оддий афғон фуқаролари беҳад хурсанд, — дейди афғонистонлик Муҳаммад Умиджон. — Ўзим ҳам шу ерда савдо билан шугулланяпман. Даромадим ошяпти. Савдо ҳам қизган. Бу ерда икки давлат фуқароларининг бандлиги таъминланган. Тўғриси, бу иқтисодий зонада биз — афғонистонликлар учун бундай юксак даражада шароит яратилади деб ҳеч

Маълумотларга кўра, Афғонистонда импорт товарлар қиймати йилига 4-5 миллиард АҚШ долларини ташкил этар экан. Шунини инобатга олсак, қўшни давлатнинг халқ истеъмоли моллари сотиладиган катта бозорга эҳтиёжи бўлган. Термиз эркин иқтисодий зонасини ташкил этишдан кўзлан-

ўйламаган эдим. Ўзбекистон Президентидан жуда миннатдоримиз.

Марказга кириб-чиқиш учун афғонистонликлар, қўшни мамлакат орқали кириб келадиган бошқа давлат фуқаролари ҳамда фуқаролиги бўлмаган шахсларга “яшил йўлак” очиб берилди. Бу эса халқаро савдо марказида маҳаллий тадбиркорлар қатори афғонистонлик фуқароларнинг ҳам эмин-эркин савдо қилиши ҳамда тижорат билан шугулланиши, ишлаб чиқарувчилар билан шартнома имзолашда қўлайлик бўлди.

— Терини қайта ишлаш корхонам бор. Унда 350 киши ишлайди. Марказнинг очилиши мени жуда ҳам севинтирди. Сабаби, бу мен учун янги экспорт географиясини очди. Аслида, кўплаб давлатлар билан савдо алоқалари ўрнатганман. Аммо Ўзбекистон бозори мен учун янгилик бўлди. Шу туфайли ҳамкорликни йўлга қўйдим, — дейди афғонистонлик тадбиркор Муҳаммад Самий Гўсий.

Сурхондарё вилояти ҳокимлиги маълумотида кўра, 2024 йилнинг декабрига қадар 20 га яқин давлатга 400 миллион доллар қийматидаги маҳсулот экспорт қилинган. Бу кўрсаткич 2023 йилнинг мос даврига нисбатан 154 фоиз ўсган. Товарларнинг экспорт таркибига эътибор қаратсак, саноат маҳсулотларини улуши 43 фоиз (98,4 миллион доллар), мева-сабзавот маҳсулотлариники эса 57 фоиз (127,8 миллион доллар)ни ташкил қилган. Ана шундай иқтисодий ўсиш суръатини хорижий инвестицияларни ўзлаштириш динамикасида ҳам кўриш мумкин. Масалан, шу даврда 800 миллион доллардан кўпроқ маблағ йўналтирилган.

Президентимиз раҳбарлигида ўтган йил 22 ноябрь куни Сурхондарё вилоятини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, инвестиция ва тадбиркорлик муҳитини янада яхшилаш чора-тадбирлари юзасидан йиғилиш ўтказилган эди. Унда давлатимиз раҳбари масъуларга худудда иқтисодий барқарорликни таъминлашга йўналтирилган қатор вазифаларни белгилаб берганди.

2025 йилда воҳага 2 миллиард доллар микдорда инвестиция жалб этилиши белгиланган. Муҳими, 425 минг кишини банд қилиш ва экспортни 320 миллион долларга етказиш режа қилинган. Худудда қарийб 36 гектар “Айритом” халқаро савдо мажмуасининг имконияти катта. Бугун ушбу эркин иқтисодий зонада бир ойда қиймати ўртача 5 миллион долларга тенг барча турдаги маҳсулотлар сотиляпти. Зона худуди яна 150 гектарга кенгайтирилса, қўшимча 250 миллион долларлик лойиҳаларни амалга ошириш имконияти туғилади.

Олдинда бажарилмаган ишлар талайгина. Асосийси, мақсад сари илк ва дадил қадамлар қўйилди. Муҳими, бу саён-ҳаракатлар аҳоли бандлигини таъминлаш ҳамда худуднинг экспорт салоҳиятини оширишда катта аҳамиятга эга.

Сарвар ТўРАЕВ,
“Янги Ўзбекистон” муҳбири

ГОЛУБИКА

Уни етиштириш ҳар жиҳатдан фойдали

“Голубика меваларининг пишиш давомийлиги 1–1,5 ой давом этади. Турининг хилма-хиллигига ва иқлимга қараб, бу май-июнь ойларига тўғри келади. Ҳар бир нав пишиб етилиш даврида 3 мартадан 5 мартагача ҳосил беради.

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

мевали ўсимликлардан биридир. Шимолий Америкада унинг маданий навлари кенг тарқалган ва қимматбаҳо озиқ-овқат ҳамда дори-вор ўсимлик ҳисобланади.

Дунёда голутиканинг совуқда ва қуриқчиликка чидам, юқори ҳосилдор янги навларини яратиш, кўпайтириш ва ҳосил етиштиришнинг инновацион технологияларини ишлаб чиқиш бўйича илмий тадқиқотлар олиб борилмақда. Ҳозир унинг 25 га яқин нави етиштирилади.

Перу, Чили, Канада, Мексика, Польша, Хитой, Россия, Туркия каби давлатларда ушбу ўсимликлар кўчатлари ва меваларини замонавий ресурстежамкор технологиялар орқали етиштиришнинг самарали усуллари ишлаб чиқилган. Республикаимиз шариоитида ҳам витаминга бой ушбу мевали ўсимликни кўпайтириш ва парваришнинг самарали усуллари ишлаб чиқиб, амалиётга татбиқ этиш муҳим масалалардан бири ҳисобланади.

Ҳозирги экологик вазиятда аҳоли организмни тиклашнинг ягона усули — табиий ва витаминларга бой маҳсулотларни истеъмол қилишдир.

Голубика меваси янги терилган ва қайта ишланган ҳолда истеъмол қилинади. Ундан мураббо ва вино тайёрланади. Одатда, голутика черника, клюква, брусника каби мевалар билан аралаштирилган ҳолда ишлатилади. Бута кўринишида ўсади. Ҳозирги кунда

иқлими мос келган давлатларда саноат миқёсида экиш даромадли бизнесга айланган.

Ўзбекистонда етиштириладиган голутика меваси аини пайтда юртимизда энг даромадли бўлган гилос етиштиришдан ҳам жозибали ва даромадли бизнесга айланиши мумкин. Чунки голутика дунё бўйлаб энг кўп импорт қилинадиган резавор мевалар сирасига киради. Юртимизда голутика мевасини қўлда йиғиб олиш учун ишчи кучи етарли. Тоғли худудларимиз голутика ўстириш учун қўлай.

Голубика — парвариши оддий бўлган ўсимлик. Аммо уни экиш ва ўстиришда туپроқнинг ишқорлилик даражасига алоҳида эътибор бериш керак. Бу ўсимлик эволюциясида ўрмон туپроқларида ўсиб шакланганини эътибордан четда қолдирмаслигимиз зарур. Голубика парвариши учун қандай таркибдаги торф талаб қилинади, кўчатини экиш учун томорқа ёки дала худудлари экин майдонларининг қайси жойини танлаш керак? Голубиканинг мўътадил ўсиши, ривожланиши ва ҳосил бериш учун ишқорли туپроқ зарур. Шунинг учун туپроқнинг ишқорлилик даражаси мунтазам равишда текшириб турилиши, зарур ҳолларда унинг ишқорлилигини ошириш чораларини кўриш лозим. Республикаимизнинг туپроқ муҳити нейтрал рН кўрсаткичи 6,5–7 бўлганлиги сабабли ушбу ўсимлик ҳозирги кунда катта тувакларда етиштириб келинмоқда.

Туپроқ ишқорлилигини 4-4,5 оралиғида сақлаб туриш учун эса ўзига хос тадбирлар талаб этилади.

Агар ер майдони голутика экиш ва парваришлаш учун белгиланган талабларга умуман жавоб бермаса, бу ҳолда 30–50 литр ҳажмли тувакларда махсус субстратлардан солган ҳолда парваришлаш орқали узоқ йиллар давомида ҳосил етиштириш мумкин. Бунинг учун махсус тайёрланган туپроқ аралашмаси тувакларга солиниб, ҳар бирига бир туپдан кўчат экилади ва бута ҳолатига қараб, талаб даражасида йилга устки қисми янгиланиб борилади. Экилган кўчатлари 2-3 йилдан бошлаб ҳосил бера бошлайди ва ҳар бир туپдан ўртача 3-4 килограммгача ҳосил олинади. Ҳосилдорлик ўсимлик ёши ва парваришлаш технологиясига қараб ортиб боради. Голубика кўп йиллик бута ҳисобланиб,

ўртача 50–60 йил давомида ҳосил бериши аниқланган. Беш-олти йилдан кейин бир мавсумда гектаридан 15 минг килограмм атрофида ҳосил йиғиб олинади.

Голубика меваларининг пишиш давомийлиги 1–1,5 ой давом этади. Турининг хилма-хиллигига ва иқлимга қараб, бу май-июнь ойларига тўғри келади. Ҳар бир нав пишиб етилиш даврида 3 мартадан 5 мартагача ҳосил беради.

Қимматбаҳо ва экспортбоп резавор мевалардан бири бўлган голутикани республикамиз туپроқ-иқлими шариоитида самарали кўпайтириш ва етиштириш технологияси бўйича ҳам илмий тадқиқот ишлари амалга оширилмоқда.

Тошкент вилоятининг Тошкент туманида “World Ekzotik Agro” МЧЖ томонидан голутика етиштириш ишлари йўлга қўйилган. Илм-фан ва ишлаб чиқаришнинг интеграция қилиш мақсадида 2024 йилнинг декабрь ойида Тошкент давлат аграр университети ва МЧЖ ўртасида ҳамкорлик шартномаси имзоланиб, талабалар, магистрантлар ҳамда докторантларнинг резавор мевалар бўйича ўқув амалиётлари ҳамда илмий-тажриба ишлари амалга оширилмоқда. Эътиборли жиҳати, университет бакалавр талабалари учун ушбу корхонада ўқув ва ишлаб чиқариш амалиётлари ўташ билан бирга иш ҳақи тўланадиган стажировкаларни амалга ошириш имкониятлари яратилди.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, республикамиз туپроқ-иқлим шариоити учун янги бўлган ушбу ўсимликни аҳоли томорқалари, дехқон ва фермер хўжаликлариде етиштиришни йўлга қўйиш орқали уларнинг даромадларини ошириш ҳамда аҳоли саломатлиги учун жуда фойдали ушбу мевага бўлган эҳтиёжини қондиришга эришилади.

Ихтиёр НАМОЗОВ,
қишлоқ хўжалиги
фанлари доктори,
Акбар ҚУРБОНМУРОДОВ,
қишлоқ хўжалиги
фанлари доктори

ИЗЧИЛ ТАШАББУСЛАР

ЭКОЛОГИК ОҚИБАТЛАРГА ҚАРШИ
КУРАШИШ ЎЗБЕКИСТОННИНГ
АСОСИЙ МАҚСАДИТАБИАТ
МУҲОФАЗАСИ
ЗИММАМИЗГА
МАСЪУЛИЯТ ЮКЛАЙДИАбдували ИСАЖОНОВ,
иқтисодиёт фанлари
доктори, профессор

Бошланиши 1-бетда

Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш жараёнида қатор ички ва ташқи муаммолар юзага келиши мумкин.

Биринчидан, иқтисодиётнинг барқарор ривожланиши кўп жиҳатдан энергия ресурслари захирасига боғлиқ. Дунёда аниқланган табиий энергия манбалари захираси энергия истеъмолининг ҳозирги даражаси сақланиб қолсанга, кейинги 54 йил давомида эҳтиёжни қондириш имконини беради. Иқтисодий ривожланиш эса унга эҳтиёжнинг ортиши ва энергия танқислиги муаммоси хавфини янада кучайтиради. Ушбу вазиятда қазиб чиқариладиган ёқилғи-энергетика манбалари тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланиш ҳисобига ўзгариб боради. 2030 йилга қадар жаҳонда электр энергияси ишлаб чиқаришнинг 36 фоизи шамол ва қуёш электр станциялари ёрдамида амалга оширилади. “Яшил” иқтисодиётни ривожлантиришга қаратилган дастурлар самараси туфайли жаҳон иқтисодиётининг энергия ситғимдорлиги 2050 йилга қадар 50 фоиз қисқариши мумкин. Натижада энергиядан самарали фойдаланиш ҳисобига жаҳон миқёсида 0,2-1,2 триллион доллар тежалиши мумкин.

Иккинчидан, ишлаб чиқариш ва истеъмол ҳажмининг тез ўсиши атроф-муҳитнинг инсон фаолияти натижалари билан курашиш имкониятини 25-30 фоиз қисқартирди. Экотизимнинг 60 фоизидан инсонлар ҳаддан ташқари кенг фойдаланмоқда. Дунёда кузатилаётган демографик ўсиш озиқ-овқат ва энергияга талабнинг ортишига сабаб бўлади. 2030 йилга бориб озиқ-овқат маҳсулотлари таклифи ҳозиргига қараганда

50 фоизга, тоза ичимлик суви истеъмоли эса 30 фоизга ўсади.

Учинчидан, иқлимнинг кескин ўзгариб кетиши натижасида юзага келаётган экологик муаммолар жиддий салбий оқибатларни келтириб чиқармоқда. Иқлим ўзгариши инсон ҳаёти шароитини анча ёмонлаштиради ва фаровонлигига катта зарар етказди.

Жаҳон тажрибасига кўра, “яшил” иқтисодиёт ижтимоий барқарорликка

Ўзбекистонда барқарор иқтисодий ривожланиш ва “яшил” трансформацияни амалга оширишда углерод нейтраллиги йўлидан бориш орқали энергия хавфсизлигини мустаҳкамлаш мумкин. “Яшил” иқтисодиётга ўтиш энергиядан самарали фойдаланишга ёрдам беради ва иқтисодиётнинг импорт қилинадиган табиий газга қарамлигини камайтириш орқали энергия хавфсизлигини қўллаб-қувватлайди. Қайта

тараққиёт талаблари асосида трансформация қилиш ва рақамлаштириш, транспорт ҳамда энергетика тармоқларида барқарор инфратузилма яратиш, камбағалликни қисқартириш ва “ақли” қишлоқ ҳўжалигини ривожлантириш масалаларига катта эътибор қаратганди.

Бундан ташқари, Президентимиз ўтган йил ноябрда Боку шаҳрида бўлиб ўтган БМТнинг Иқлим ўзгариши бўйича

қўмаклашади, янги иш ўринлари очиб орқали иқтисодий салоҳиятини оширишга хизмат қилади, иқтисодий тараққиётга ёрдам беради. Ялли ички маҳсулотнинг ўсишини таъминлайди, мамлакат даромадини ошириб, ишсизлик даражасини пасайтиради. Шу билан бирга, “яшил” иқтисодиётга ўтиш иқлим ўзгариши, минерал ресурслар йўқотилиши ва сув танқислиги каби глобал таҳдидлар хавфини камайтиради.

Иқтисодий ўсишнинг анъанавий моделидан “яшил” иқтисодиётга ўтиш умумжаҳон ҳаракати бўлиб, у нафақат алоҳида миллий иқтисодиётнинг, балки дунё иқтисодиёти барқарорлигини белгилаб беради. “Яшил” иқтисодиётни илгари суриш эса тараққиётнинг асосий йўлидир.

тикландиган энергия манбалари мамлакат энергия таъминотининг муҳим қисmini таъминлаши мумкин.

Углерод нейтраллигига эришиш учун қайта тикланувчи энергия манбаларидан янада кенг фойдаланиш ва кам углеродли технологияларни жорий этиш, инфратузилмани модернизация қилиш ҳамда энергия самарадорлигини ошириш зарур.

Президентимиз 2023 йилда “Бир макон, бир йўл” учинчи халқаро форумида сўзлаган нутқида “Марказий Осиёнинг “яшил” кун тартиби” ва “Яшил ипак йўли” концептуал ташаббусларини ўзаро боғлиқ ҳолда амалга ошириш муҳимлигини таъкидлаганди. Давлатимиз раҳбари ушбу муҳим вазифани бажариш мақсадида “Яшил” тараққиёт дастури”ни ишлаб чиқиш натижасида иқтисодиёт тармоқларини “яшил”

конференцияси (COP29)даги нутқида мамлакатимизда углерод нейтраллигига эришиш бўйича кенг миқёсли ислоҳотлар қатъий олиб борилиши, 2030 йилга ҳавога иссиқхона гази чиқарилишини 35 фоиз камайтириш ва бу мажбуриятни 2050 йилга қадар янада кенгайтиришга тайёр эканини яна бир қарра таъкидлади. Бу Ўзбекистон мазкур йўналишдаги ишларни изчил амалга ошираётганини аниқлатди.

Яқин келажакда “яшил” энергетика улусини 40 фоизгача ошириш, электромобил ва “яшил” водород кластерлари, қуёш ва шамол генерация хаблари яратиш, “Яшил макон” умуммиллий дастури доирасида кўламазор ҳудудларни кескин кўпайтириш белгиланган шунга қаратилган савий-ҳарақатлардир.

Гулчехра ЖЎРАЕВА,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутати

Юртимизнинг ҳар қарич ери олтинга тенг. Унинг гўзал табиати, мусавффо ҳавоси, зилолдек тиниқ ва шифобахш суви ҳар қандай инсонни ўзига мафтун этади. Ана шундай бетакрор гўзалликни асраб-авайлаш, келажак авлодга бус-бутун етказиш муқаддас бурчимиздир.

Аммо экологик барқарорлик, атроф-муҳит тозаллигига масъулиятни барчамиз баробар ҳис эта оламизми? Бугун ушбу мавзуда қайта-қайта бонг урилаётгани бежиз эмас. Сабаби, кейинги йилларда атмосфера ҳавоси бузилиши, иқлим ўзгариши, қурғоқчилик, Орол денгизи қуриши ва бошқа глобал экологик муаммолар инсониятдан табиатга нисбатан эҳтиёткорона муносабатда бўлишни талаб этмоқда.

Сўнгги йилларда “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси доирасида юртимиз бўйлаб кенг қамровли ишлар бажарилаётгани, айниқса, “яшил” ҳудудларни кўпайтиришга эътибор қаратилаётгани одамларнинг кўнглидаги иш бўлган. Зеро, яшаб турган жойимизни озода сақласак, табиатга меҳр ва эътибор берсак, келажак авлод ҳам муносиб экологик шароитда яшайди.

Ушбу жараёнда соҳанинг мукамал ташкилий-ҳуқуқий асослари яратилиб, атмосферани муҳофаза қилиш, ер, сув, ер ости бойликлари, биологик ресурсларни асраш ва улардан оқилона фойдаланишнинг концепция ҳамда стратегиялари ишлаб чиқилгани катта аҳамият касб этмоқда.

Янги тахрирдаги Конституциямизга ҳам ҳар қим қулай атроф-муҳитга, унинг ҳолати тўғрисидаги ишончли ахборотга эга бўлиши ҳуқуқи бўйича норма киритилиб, давлат фуқароларнинг экологик ҳуқуқларини таъминлаш қатъий белгилаб қўйилган. Бу, ўз навбатида, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини, қонуний манфаатларини таъминлашга хизмат қилаяпти.

Шунга қарамай, бутун айрим юртдошларимиз хонадонидан чиққан чиқиндини ариқ ва каналларга оқизиб юбораётгани, йўл бўйига ташлаб кетаётгани кишини ўйлантиради, мушоҳадага чорлайди. Ваҳоланки, Бош қонунимизнинг 62-моддасида фуқаролар атроф табиий муҳитга эҳтиёткорона муносабатда бўлишга мажбурдирлар деб белгилаб қўйилган.

Биз учун қадрли бўлган неъматларни исроф қилмаслик халқимизнинг миллий қадриятлари, эзгу фазилатлари сирасига қиради. Болалигимизда бувиларимиз, боболаримиз “Ҳар томчи сувнинг қадрига етгин”, “Сувга қикинди ташламагин” деб кўп айтарди. Баҳор келиши билан ариқлар тозаланади, дарахтларга шакл берилиб, танаси оқланарди. Кейинги пайтларда бу анъаналар ёдимиздан кўтарилаётгандек. Айтинг, аҳвол шу зайлда кетаверса, болалар она табиатини севиниш қимдан ўрганади?

Давлатимиз раҳбарининг нафақат мамлакатимиз, балки дунё миқёсида илгари сураётган ташаббуслари замирида ҳам атроф-муҳитни асраш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, жаҳон халқлари билан биргаликда глобал иқлим ўзгаришларига қарши курашиш ва мослашиш жараёнида савий-ҳарақатларни мувофиқлаштириш мақсади муҳассам. 2025 йилнинг Атроф-муҳитни асраш ва “яшил” иқтисодиёт йили деб эълон қилингани ана шу мақсад йўлидаги муҳим қадамдир.

Жорий йилда олдимизда муҳим вазифалар турибди. Бу борада экологик вазиятни яхшилаш, “Яшил макон” умуммиллий ҳаракатини чинакам халқ ҳаракатига айлантириш, қайта тикланувчи энергия манбаларининг истеъмолдаги улусини ошириш орқали “яшил” технологияларни жорий қилишга алоҳида эътибор қаратамиз.

Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, она табиатни асраб-авайлаш шу юртда яшаётган ҳар бир фуқароннинг нафақат конституциявий, балки келажак авлод олдидаги энг масъулиятли бурчидир.

Мулоҳаза

КЕЛАЖАК КАСБЛАРИ

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ
ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ КАФОЛАТЛАЙДИМИ?

Бекзод ХЎЖАЕВ,
педагогика фанлари доктори,
профессор

Яқин йилларда туғилган болаларнинг аксарияти келажакда эгаллайдиган касбларнинг қандай номланишини ҳам билмаймиз. Бундай соҳаларни атайдиган сўз ҳозирча лугатимизда йўқ. Қизиқ жараён, тўғрими? Тахлилчиларнинг ҳисоб-китобига кўра, 2025 йилга келиб, одамлар ва машиналар ўртасидаги меҳнат тақсимоти 85 миллион иш ўрни йўқотилишига олиб келиши мумкин. Бир қарашда катта йўқотишдек туюлади. Аммо даврнинг мана шу шиддати иш ўринларини қисқарттириш билан чекланмайди, афзалликлари ҳам юзага чиқади. Одамлар, машиналар ва алгоритмлар ўртасидаги янги меҳнат тақсимотиغا мослашган 97 миллион янги касб эгаси пайдо бўлиши кутилмоқда.

Бежиз бу маълумотларни келтирмадик. Ижтимоий-иқтисодий масалаларнинг катта қисмига таълим орқали ечим топилади. Меҳнат бозори талабларининг кун сайин ўзгариб бориши ҳам ўқитиш тизими олдида янгидан янги масалаларни қўяди. Ишчи кучи малакасини мунтазам ошириш ва бозор талабларига мослаштириб бориш шулар жумласидан.

Ортада қолаётган йиллар, ўтаётган ҳар бир давр ўзининг хулосасини айтади. Жорий ўқув йилида таълим тизимида амалга оширилган ислохотларни сарҳисоб қилсак,

кадрлар тайёрлаш жараёнини иқтисодиётнинг ривожланаётган тармоқ ва соҳаларига манзилли йўналтиришга алоҳида эътибор қаратилганига гувоҳ бўламиз.

Давлатимиз раҳбарининг шу йил 24 майдаги “Олий таълим ташкилотларига ўқишга қабул қилиш ва давлат буюртмасини жойлаштириш тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги фармонида олий таълимга қабул қилишда қадрларга эҳтиёжни ҳисобга олиш белгилаб қўйилган. Бу — меҳнат бозори ўрганиладиган ва мана шу таҳлил туфайли келгусида битирувчилар иш топишга қийналимайди, дегани.

2024/2025 ўқув йили қабулдан бошлаб мазкур йўналишдаги ўзгаришлар старт олди. Давлат буюртмаси параметрларини давлат олий таълим муассасалари кесимида тақсимилаш амалиёти бекор қилинди. Аниқроқ айтсак, давлат буюртмаси соҳадаги янгиланишларга мос равишда ўзгариб туради. Мисол учун, жорий ўқув йили бўйича квоталар тақсимотида муҳандислик, тиббиёт, аниқ ва табиий фанларга устуворлик берилди. Аммо бу мазкур йўналишлар ўн йиллаб ўз устуворлигини сақлаб қолади, дегани эмас. Меҳнат бозори талаблари мунтазам ўрганилган ҳолда ҳар ўқув йилида қайси соҳалар юқори квота олиши белгилаб борилади. Дипломли ишсизлар сони ортишига йўл қўйилмайди. Бир

ҳақиқатни айтиб ўтиш керак: шу вақтгача бизни қийнаб келаётган асосий муаммо кадрлар ва ишга эҳтиёж ўртасида мувозанат бузилиши эди. Олий таълим тизимида фаолият юритаётган инсон сифатида қайтарилган меҳнат бозорида ўз ўрнини тополмаслиги, йиллаб ишсиз юриши ёки бошқа йўналишларда меҳнат қилиб, “ўқинишнинг фойдаси йўқ, ана диплом чанг босиб ётибди”, деган хулосага келиши диллимизни оғритар эди. Квоталарга бериладиган устуворлик меҳнат бозори талабларига кўра белгиланиши мана шу оғриқли муаммага ўз вақтида топишган ечим бўлди.

Бу қандай амалга оширилиши ҳам ҳуқуқий-меъерий ҳужжатда аниқ белгилаб қўйилган. 2025 йилдан бошлаб давлат буюртмаси параметрлари Иқтисодиёт ва молия ҳамда Қамбағалликни қисқарттириш ва бандлик вазирликлари маълумоти асосида шакллантирилади. Масъуллар олий маълумотли кадрларга талабни прогноз қилиб бориши натижасида давлат буюртмаси ҳар 4 йилда янгиланади. Демак, квотани ошириш ёки камайтириш таҳлилий хулосалар асосида ҳал этилади.

Кечагина биз учун янги саналок кадрлар бутун иккинчи умрини яшамоқда. Англаганингиздек, касблар бозори ҳам кун сайин турлиб бораверади. Оқилона қарор натижасида 2024 йил якунига қадар меҳнат

бозорида қутилаётган ўзгаришлар илмий тадқиқ қилиниши лозимлиги белгилаб қўйилди. Бу жараёнда аҳамиятини йўқотиб борадиган ҳамда янги пайдо бўладиган касблар (мавоқимлар) рўйхати, уларга қўйиладиган талаблари ва компетенциялар шакллантирилади. Жамланган маълумотлар асосида эса 2025 йил 1 майга қадар “Ўзбекистон янги касблар атласи” электрон платформаси яратилади. Аҳамиятли жиҳати, мазкур атлас ҳар йили янгиланган бўлади.

“Кадрлар тайёрлашда катта давр учун таҳлил олинадими?” деган савол пайдо бўлиши мумкин. Бойси шиддатли замонда бугун муҳим деб билган касбимиз эртага аҳамиятини йўқотиб қўйиши ҳеч гап эмас. Жорий йил 6 май кунини Президентимиз ҳузурида ўтказилган тақдиротда соҳа масъуллари олдида хоҳ профессионал таълимда бўлсин, хоҳ олий таълим тизимида — тайёрланаётган кадрлар бозори бўлиши кераклиги биринчи галдаги вазифа этиб белгиланди.

Бакалавриатда 306 та йўналишда кадрлар тайёрланар эди. Катта рақам ва табиийки, шунча йўналиш зарурми, деган ўринли савол пайдо бўлади. Айрим йўналишларда тахсил олган битирувчиларни келажакда касб билан таъминлаш муаммоси пайдо бўлиши таҳлил қилиниб, бу йил 306 та таълим йўналиши 183 тага туширилди.

Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги маълумотларига кўра, меҳнат бозорида эҳтиёж бўлмаган 241 та касб ва мутахассисликлар классификатордан чиқариб ташланиб, меҳнат бозорига янги кириб келган 24 та касб ва мутахассисликлар классификаторига киритилган.

Классификаторга янги киритилган касблар қаторидан саноат ИТ технологияларига хизмат кўрсатиш, “ақли уй” лойиҳалаш дастурчиси, мультимедиа қурилмалари ва иловаларига хизмат кўрсатиш бўйича мутахассис, қуёш панелларини ўрнатиш ва техник хизмат кўрсатиш бўйича чилангар каби касблар ўрин олган. Демак, кадрлар тайёрлаш борасида мана шу таҳлиллар инобатга олинади.

Бизда ҳозир “сунъий интеллект инсоннинг нонини яримта қилади, иш ўринларини эгаллайди”, деган ҳадик бор. Аммо келажакда технологиялар тараққиёт натижасида пайдо бўладиган янги иш ўринларини сунъий интеллект эмас, сунъий интеллект имкониятларидан унумли фойдаланга оладиган инсонлар эгаллайди. Яъни сунъий интеллектни ҳам одам бошқаради. Касбларга қўйиладиган талабларини таҳлил қилиш, янгиланган бориш шунинг учун ҳам зарур.

Хорижий нашрлардан бирида “2050 йилга бориб тақриб, маҳорат ва маълумоти ҳеч қимга керак бўлмаган одамларнинг янги тоифаси юзага келади. Бу каби “фойдасиз инсонлар” учун мос келадиган иш топилави қолади” деб ёзилган эди. Ушбу гаплар оддий маълумотдек туюлиши мумкин, аммо кадрлар тайёрлаш тизимини, соҳада фаолият юритаётган педагоглари чуккур ўйга толдиради. Фараз қилинг: йиллаб ўқиган, ўрганган соҳанинг бора-бора кераксизга айланса... Албатта, бу битта шахс учун эмас, бутун жамият, давлат учун қатор муаммоларни келтириб чиқаради. Давлат қанчадан-қанча маблағ, олийгоҳлар катта меҳнат сарф қилиб етиштирган кадрлар меҳнат бозорида ўрнини тополмаса, иқтисодий муаммолар кўлими ҳам кенгайди. Олий таълим муассасаларида ўқитиладиган таълим йўналиши ва мутахассисликларини яқин ва ўрта истиқболда пайдо бўлиши қутилаётган келажак касбларига мос равишда янгиланган бориш бутуннинг энг муҳим талаби. Мана шу талаб қондирилишига давлат сиёсати даражасида эътибор қаратилаётгани эса кун келиб юқори самара беради.

Бошланиши 1-бетда

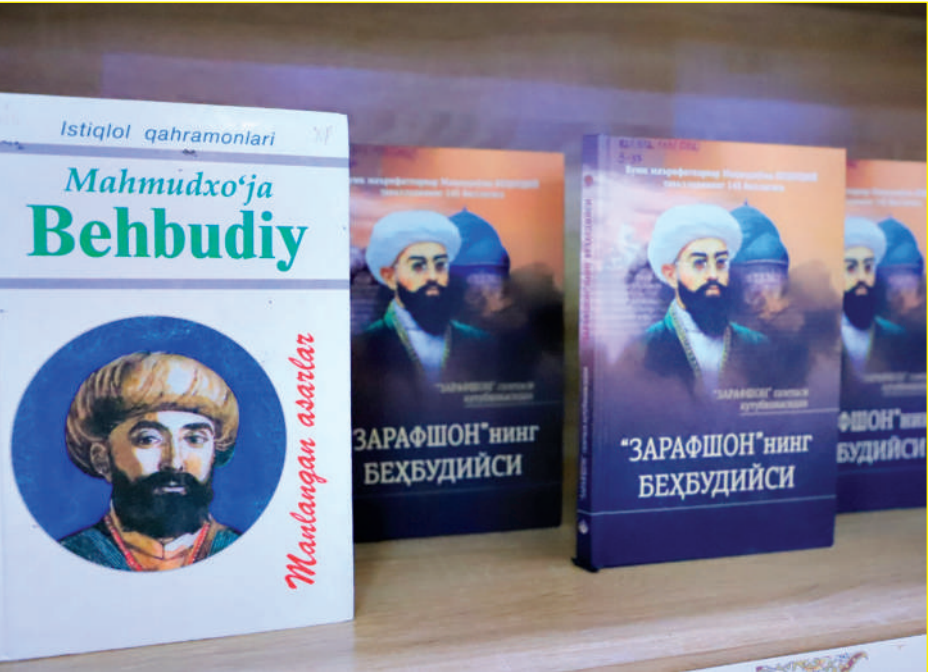
Қарор мутолаасидан кейинги ҳаяжон аримай туриб, ҳазрати Беҳбудийнинг ҳаёти ва фаолияти билан яқиндан танишмоқни истадим. Бу йўлда Ўзбекистон Республикаси фан арбоби, академик Наим Каримов нашрга тайёрлаган Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг икки жилддан иборат “Танланган асарлар”и, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, таниқли ёзувчи Хуршид Дўстмуҳаммаднинг “Бир йиллик қотиллик қиссаси” асари, яна Поён Равшанов, Ҳалим Сайид, Нусрат Раҳмон, айниқса, Наим Каримов китоблари, санъатшунос Нигора Умарованинг мактублари, журналист Ихтиёр Раҳмоннинг Беҳбудий авлодлари билан суҳбати билан танишдим. Ўқиган, кўрган ва хулосаларимни ушбу мақолада мухтасар баён этишга минг бир истихола билан жазм қилдим. Шояд, бу журъат ҳосиласи Ўлароқ қозоғга тушган хулосалар орқали замондошларим, ука-сингилларим ҳазрати Беҳбудий тўғрисида бирламчи маълумот ва тушунча олса...

Умид учкунлари

Умидлар интиҳога ўлади. Ҳақроств, энг сўнгги дамба ҳам инсон юрагига қувват бериб, энг оғир дақиқаларда ҳам уни руҳланттирувчи нарса — умид.

Самарқандда яшаётган асли туркистонлик Беҳбудхўжа ўғли Маҳмудхўжанинг ҳам умидлари улкан, гўё уларнинг рўёбидан унинг қайби ҳам, бутун коинот ҳам мунаваар эди. У аждодлари билан фахрланар, ахир ҳар кимнинг ҳам бобокалони Хожа Аҳмад Яссавийга бориб тақалмайди-ку.

Томирида улуғлар қони жўш урганини ҳар он ҳис қилиб турган Маҳмудхўжа дастлаб Самарқанд мадрасасида, кейинроқ Бухорода яхшигина таҳсил кўради. Анъанавий таҳсил билан бирга ўз устида кунт ва сабот билан ишлайди. Тинимсиз изланиш ва ўрганишлар, юксак фаҳм ва чуқур билим мукофоти ўлароқ у шариатнинг юксак мақомлари — қози, муфтий даражасига қўтарилади.

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока” газеталари тахририяти” ДМ

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси

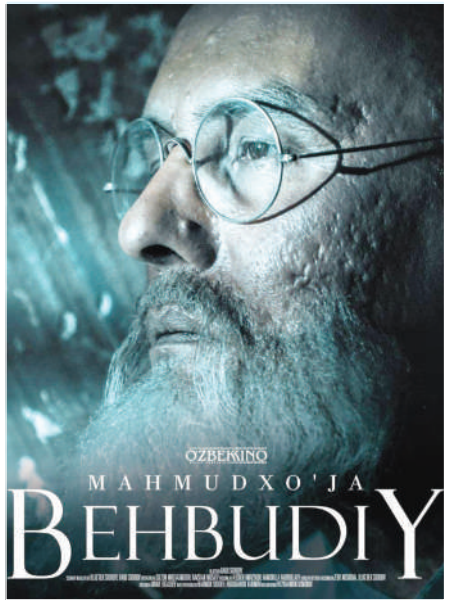
Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

юбилей санасига бағишланади”, деган ёзув ва унинг Тифлис цензурасининг рухсати билан чоп этилиши шуни кўрсатадики, иш осон кўчмаган. Пьеса босилиб чиққандан кейин ҳам уни саҳнага қўйиш учун яқин бир йил вақт кетди. Муаллиф бу ҳақдаги хатларга жавобан кинояомуз: “Туркистонда бекор одам йўқки, халқ учун ишласа. Бекор киши йўқки, театр саҳнасига чиқиб масхарабозлик қилса”, деб ёзган эди.

“Падаркуш” — ўзбек драматургиясининг ҳамма яқдил эътироф этган биринчи намунасидир. Мутахассислар уни ҳам жанр, ҳам мазмунига кўра янги ўзбек адабиётини бошлаб берган бир асар сифатида баҳолайди. Муаллиф “Миллий фожиа” атаган, 3 парда 4 манзарали бу драма ҳажман жуда ихчам, мазмунан ниятда содда ва жўн. У жаҳолат ва нодонлик, ўқимаган боланинг бузуқ йўлларга кириб, ўз отасини ўлдиргани ҳақида ҳикоя қилади. Орқа-олдини ўйламаган бойнинг Тошмурад исми ўғли бор. Ўғил ўқимаган. Бой атрофдагиларнинг гапига қирмайди, ўғлини ўқитмайди, оқибатда у кўча безориларига қўшилади. Ресторанда машағга пули етмай, шерикларини тунда уйига бошлаб келади. Бой ўйғониб, уларни сезиб қолади. Лекин бойни ўлдириб, пулини олиб кетадилар.

Хулоса: жаҳолат ва нодонлик отанинг ҳам, боланинг ҳам бошига етади. Агар бутун миллат шу аҳволга тушса-чи?!

“Падаркуш” дастлаб 1914 йилнинг 15 январида Самарқандда саҳнага қўйилди. “Халқ ният кўп келиб, билет етмагани ва жой йўқлиги учун уч-тўрт юз киши қайтиб кетди” деб ёзди маҳаллий матбуот. Тошкентда 1914 йилнинг 27 февралда Авлонийнинг “Турон” труппаси Колизей (ҳозирги Савадо биржаси биноси)да ўз фаолиятини мана шу “Падаркуш” билан бошлаган эди. Спектакль олдидадан машҳур Мунавварқори театрининг

жамият ҳаётидаги роли ва ўрни ҳақида нутқ сўзлайди. Бой ролини Абдулла Авлонийнинг ўзи ижро этади. Маҳаллий матбуот бу кунни “тарихий кун” деб ёзди.

Матбуот сари

1913 йилдан Беҳбудий матбуот ишлари билан шуғулланади. Апрель ойидан “Самарқанд” газетасини чиқаради. Газета туркий ва форсий тилларда, ҳафтада икки марта, дастлаб икки, сўнг тўрт саҳифада чоп этилган. 45 та сонидан кейин моддий танқислик туфайли чиқиши тўхтаган. Ўша йилнинг 20 августидан у “Ойина” журналин чиқара бошлайди. Бу суратли ҳафталик журнал, асосан, ўзбек тилида бўлиб, унда ихчам форсий шеърлар, мақолалар, русча эълонлар ҳам бериб борилади.

Беҳбудий шу йиллари нашр ишлари билан қизгин шуғулланди. “Нашироти Беҳбудия” номи билан ўз хусусий наширётини очди. Фитратнинг “Баёноти сайёҳи ҳинди” асарини 1913 йилда русчага таржима қилдириб, нашр этди. Туркистон харитасини тузиб, босмадан чиқарди. Кутубхонани йўлга қўйди. Ўша давр вақтли матбуотида “Беҳбудий кутубхонаси” ҳақидаги хабарлар чиқа бошлаган эди.

У миллий тил масаласига катта эътибор қаратди. Биргина унинг “Ойина” журнали маърифат ва маданият тарқатишда жуда катта хизмат қилди. Унда миллат ва унинг

ҳақ-ҳуқуқига, тарихига, тил ва адабиёт масалаларига, дунё аҳволига доир қизиқарли мақолалар, баҳслар бериб борилган. Айниқса, тил масалалари муҳаррирнинг ҳамisha

диққат марказида бўлган. Беҳбудий миллатнинг тараққиёти учун бир неча тил билишни шарт ҳисобларди. Масалан, журналининг 1913 йил августдаги биринчи — нишона сонидеяк, “Икки эмас, тўрт тил лозим” номли мақола билан чиққан эди.

Фитратнинг журналда босилган мақолаларидан бири “Химмат ва саботи бўлмаган миллатнинг ҳаққи ҳаёти йўқдур” деб номланган. “Тушундигим замон кўнгулм ёнар, йиғламоқ истарман, кўз ёшларим келмайдур” деб бошланар эди мақола. Адиб тараққиёт ва турмушда Оврўподан ер ва осмон қақдар узилиб қолган Туркистоннинг фожиаи аҳволидан сўз очган эди.

Оғир кунлар қўланкаси

Мустахлакчилар “50 йил илм-маърифатдан четда сақлаб келган”лари (Куропаткин) Туркистонни оsonлик билан қўлдан чиқармас эди. Фитта ва итго тинимсиз дўдам этарди. Шундайлардан бири 1917 йилнинг баҳоринда Бухорода юз берди. Амир февраль ўзгаришларини ҳисобга олиб, рус элчихонасининг маслаҳати билан ислохот эълон қиладиган бўлади. Ва бу фармонни ушбу элчихонанинг бошлиғи жаноб Миллер тайёрлайди. Ҳар хил англашилмовчиликларнинг олдини олиш учун собиқ генерал-губернатор, эндиликда Россия Муваққат ҳукуматининг Туркистон комиссари Куропаткин топиригига кўра, Самарқанд ижроия қўмитаси Бухорога бир неча кишилик ҳайъат юборди. Улар орасида Маҳмудхўжа Беҳбудий ҳам бор эди.

7 апрель кунни ислохот эълони олдиндан мўлажалланганидек, тантанга, тантанга эса фожиага айланади. Амир ва ёшлар, хурофотга берилган диндорлар ва жадидлар ўртасида ўтиб бўлмас чоҳ пайдо бўлади. Миллер бунда Беҳбудийни айблайди. Фақат Миллер эмас, Тошкентда 9 апрелда бошланган Туркистон ишчи ва солдат депутатлари советларининг биринчи ўлка съездида айрим рус депутатлари Бухоро фожиясининг сабабини Самарқанддан “ўз ихтиёрлари билан” бorgan депутатларга тўнкайди. Миллатни ич-ничдан қайраш ва низо чиқариш изчил давом этади. Беҳбудий ушбу съездда минбарга чиқиб, бор воқеани тушунтириб берган ва бу ҳақда “Бухоро воқеалари ва дафъи тухмат” (“Хуррият” газетаси, 1917 йил 1 май) деган махсус мақола ёзди.

Бу оғир кунлардан дарак бериб, у маърифатпарвар, миллатпарвар юрт фарзандлари бошига қўланка ташлай бошлаган эди.

Асл қиёфанинг зоҳир бўлиши

1917 йил 26 ноябрда Қўқонда ўлка мусулмонларининг 4-фавқулодда курултойи иш бошлади. 27 ноябрда ўтар кечаси Туркистон мухторияти эълон қилинади. Унинг гоёвий асосчиларидан бири Беҳбудий эди. 1918 йил

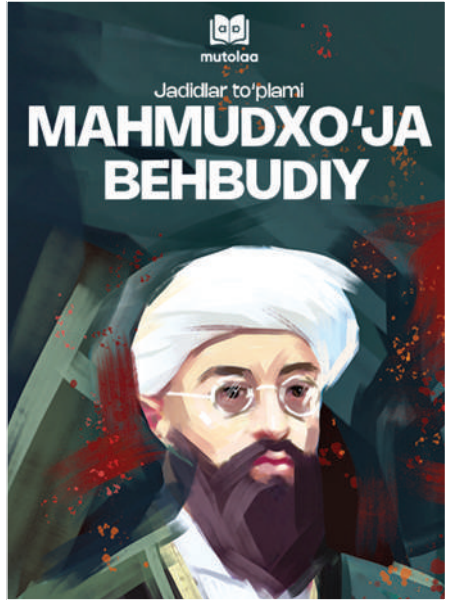
февралда мухторият шўролар томонидан ваҳиёна бостирилади.

Туркистон жадидчилик ҳаракати етакчиси Маҳмудхўжа Беҳбудий ўша даврда халқ ора-

сида жуда катта обрў-эътибор қозонган эди. Бунинг янги ҳукумат мутасаддилари ҳам яхши биларди. Шунинг учун Беҳбудийга янги тузилган миллий масалалар бўйича комиссарият органларида иш тақлиф қилишарди.

Комиссариат таркибида турли миллатлар масалалари билан шуғулланувчи 8 та алоҳида бўлим фаолият юритган. 1918 йил 24 июн-

дан Беҳбудий ушбу комиссариатнинг туркий миллат масалалари бўлимини бошқаради. Аёнки, ушбу санадан эътиборан, Беҳбудий совет ҳукумати таркибиде юқори мартабали мулозим сифатида фаолият бошлаган.

Беҳбудийга 700 рубль миқдоринда мояна белгиланади. Бу ўша давр вазир ўринбосарининг маоши билан бир хил бўлган. Комиссар ўринбосари сифатида маънавий ва маърифий масалаларга масъул бўлган Маҳмудхўжа Беҳбудий ташаббуси билан шу даврда “Иштирокион” (“Коммунист”) газетаси чоп этилади. Нашрининг бош муҳаррири этиб 1906 йил Россиядан Туркистонга келган ва Фарғона водийсидеги жадид мактабларида маълумлик қилиб келаётган Ориф Кливлем тайинланади.

1918 йилга келиб, Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг сиёсий фаоллиги анча олиб боради. Қисқа давр ичиде закий Беҳбудий советлар, коммунистлар сиёсати мафкурасининг нотўғри йўналишида эканини англаб етади. Ҳатто уни маҳаллий халқлар учун зарарли, деган хулосага келади ҳам. Натижада 1918 йилнинг октябрь-ноябрь ойларида мазкур тизим таркибидан чиқишга қарор қилади. Беҳбудий раҳбарлик қилган сектор эса тарқатиб юборилади.

ГАЗЕТАДАГИ МАТЕРИАЛЛАРНИ ЛОТИН ЁЗУВИГА АСОСЛАНГАН ЎЗБЕК АЛИФБОСИДА ЎҚИШ УЧУН МАЗКУР QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ.

Умидлари пучга чиққан Беҳбудий 1918 йил февралда Туркистон мухториятининг тор-мор қилиш учун большевиклар Қўқоннинг эски шаҳар қисмига яширинган мухториятчиларни тўпга тутгани ва бунинг оқибатида ўн минглаб тинч аҳоли нобуд бўлганига гувоҳ бўлган эди. 1919 йил январиде большевикларга қарши исён кўтарган Осипов енгилга, аскарлари билан Тошкентдан Самарқандга қочиб келиб, эски шаҳар қисмига яширингани ва уларни маҳв этиш учун шаҳар тўпга тутилишини эшитган Беҳбудийнинг кўз ўнгиде ўша эски ва ачиқ хотиралар кайтадан гавдаланади.

Буларнинг барчаси тўпланиб, миллатпарвар зотда большевикларнинг асл қиёфасини афкор оммага фош этиш истagini қатъийлаштиради. Ана шу мақсадда у Парижда иш бошлаган давлатлараро сулҳ конференцияси минбаридан фойдаланиш учун икки маслақдоши ва шогирди билан сафарга отланади.

Миллат учун оғир жудодик

Беҳбудий икки нафар ҳамроҳи билан Бухоро амирлиги ҳудудидан ўтмоқчи бўлади. Лекин унинг ҳар бир ҳаракатини кузатиб турган шўро ҳокимиятининг махсус хизмати уларни амирликнинг чегарасида қўлга олади ва Шахрисабздаги қамоққа ташлайди.

У ерда икки ой сақланганидан сўнг ҳамроҳлари билан бирга Қарши шаҳридаги қамоқхонага олиб келинади. Бу ерда Қарши ҳокимининг кўрсатмаси билан Беҳбудий ва унинг ҳамроҳларига ўзларига қабр қовлатиб, жазо даҳшатли тарзда амалга оширилади. Барчасининг бошлари танасидан жудо этилади. Ўлимларидан аввал ибодат учун ижозат сўраган маҳкумларни намозларини ўқиб тутатмасиданок қати этилади...

Унинг қатли ҳақидаги ҳақ ўша пайтдаги пойтахт Самарқандга роса бир йилдан кейин маълум бўлади. 1920 йилнинг апрелида бутун Туркистон мотам тутади. Қўпбал марсиялар ёзилади. “Беҳбудийнинг сағанасини изладим” деб аталар эди Абдурауф Фитратнинг бир шеъри. Садриддин Айийида бир эмас, уч шеш бор:

Сани мундин буён Турон кўроларму, кўролмасму?

Санинг мислиниг Туркистон тополарму, тополмасму?

1920 йилда Қарши шаҳрининг номи Беҳбудий деб ўзгартирилди. Сталин қатогонлари бошлангач, яъни 1936 йилда унинг номи олиб ташланиб, яна Қарши номи қайтарилди.

Жадидчилик ҳаракатининг сарвари

Беҳбудийнинг қатли билан Турон заминиде жадидчилик ҳаракатига барҳам берилгандек эди гўё. Аммо ҳазрати Беҳбудий бошлаб берган бу улўғ йўлда азиз жонларини гаровга қўйиб, минглаб жадидлар сафни тўлдирарверди. Улар Беҳбудий ғояларига хайрихоҳ ва содиқ қолиб, Туркистон халқининг, аввало, онгу шуурини, сўнгра вужудини озод этмоқни лозим топдилар. Бу йўлда маориф ва матбуотга зўр бердилар.

Жадидчилик ҳаракатининг сарвари бошлаб берган орзулар орадан 72 йил ўтиб, ўз рўёбини топди. Бу ўлка интиқиб қутилган истиқлолга эришди.

Ҳар йили 1 сентябрь — Мустақиллик кунни арафасида юракларимизда катта ифтихор ва чўнг қайгу билан Беҳбудийдек ота-боболаримизни хотирлаймиз. 31 август — Қатагон қурбонлари хотирасини ёд этиш кунни қарор топган асрий ҳақиқат ва қайта тикланган тарихий адолат қаршисиде эҳтиром кўрсатамиз. Буюк жадидларимизнинг қони эвазига ёнган эзгулик, озолик нуруни сўндирмасдик, янада ёрут алангалатиш учун жон-жаҳдимиз билан ҳаракат қилишга онт ичамиз.

Отабек ИСРОИЛОВ,
Ўзбекистон Журналистлар
уюшмаси аъзоси

Манзилимиз:
100060, Тошкент шаҳри,
Шахрисабз кўчаси, 85-уй

ЎзА якуни — 21:40 Топирилди — 22:45